

Αλωπεκία και Αντανάκλαση: Η φενάκη ως Βιωμένη Μορφή Ύπαρξης

Η αλωπεκία δεν ήταν για μένα απλώς μια απώλεια. Ήταν ένας τρόπος να ξαναδώ το σώμα μου, να σταθώ απέναντι στις αλλαγές του και να αφουγκραστώ τι σημαίνει να είμαι γυναίκα μέσα σε αυτές. Δεν πρόκειται για υποβιβασμό ή άρνηση άλλων σωμάτων· είναι το δικό μου γυναικείο σώμα που με δίδαξε, που με ταλάνισε και με οδήγησε να ψάξω απαντήσεις και να ανακαλύψω τη βαθύτερη σημασία του δικού μου σώματος και συγχρόνως των άλλων.

Η περούκα μπήκε αρχικά ως κάλυψη. Σιγά σιγά μετατράπηκε σε αποκάλυψη, σε διάδρομο που έδειξε πως το σώμα δεν τελειώνει στην εικόνα του. Είναι ιστορία, μετάβαση, τρόπος να ξαναγεννιέσαι.

Στη Θεσσαλονίκη, βρέθηκα σε ένα μικρό εργαστήριο περούκας. Οι συζητήσεις με τις υπεύθυνες του εργαστηρίου, Αντιγόνη και Σοφία, δεν μου έδωσαν μόνο τεχνικές πληροφορίες· μου έδειξαν πώς κάθε ίνα, κάθε τεχνητή ρίζα, μπορεί να γίνει φορέας ταυτότητας και αξιοπρέπειας. Έφυγα από εκεί με την αίσθηση ότι η υλικότητα —ακόμη και της τρίχας— μπορεί να κρατά κάτι βαθύτερο: την προσπάθεια να σταθείς ξανά, να συναντήσεις τον κόσμο χωρίς να κρύβεσαι.

Το βιωμένο σώμα (Leib) και η Κοινωνική Αισθητική Προσταγή.

Το ανθρώπινο σώμα, ως ζωντανό σώμα συνειδητότητας (Leib), αυτοκαταφάσκει σε σχέση με την ύπαρξή του. Ωστόσο, η γυναικεία βιο-σωματικότητα υφίσταται τη βαριά εντροπία της Κοινωνικής Αισθητικής Επιταγής, αφ' ης στιγμής η γυναικεία μορφή είναι ιστορικά και πολιτισμικά πεδίο εφαρμογής αυστηρών κανόνων κάλλους, καθιστώντας την απώλεια ή τη φθορά (αλλοίωση του Körper – σώματος-αντικειμένου) άμεσα, βαρύνοντα, υπαρξιακά πλήγματα στο Leib – το βιωμένο σώμα.

Το βιωμένο σώμα του 21^{ου} αιώνα πλήττεται καθημερινά από τις ποικιλώνυμες μορφές και τους υβριδισμούς της βίας. Η κακοποίηση, είτε σωματική, είτε λεκτική, είτε ψυχολογική (π.χ. στον εργασιακό χώρο ή στο οικογενειακό περιβάλλον), μετατρέπει το γυναικείο σώμα σε πεδίο ελέγχου και καταπίεσης. Το συνεχές στρες και η διακινδύνευση που βιώνουν οι γυναίκες λόγω της βίας και του κοινωνικού στιγματισμού (ακόμη και η σιωπή λόγω του φόβου) εγγράφονται άμεσα στο σώμα ως σωματικά και ψυχικά σημάδια.¹

Η Αλωπεκία: Το Ορατό Σημάδι της Αθέατης Βίας

Σε αυτό το πλαίσιο, η αλωπεκία αναδύεται ως η τραγική, ορατή εκδήλωση μιας αθέατης βίας. Η απώλεια της κόμης, ενός κατεξοχήν κλασικού συμβόλου της θηλυκότητας και της αισθητικής αποδοχής, δεν είναι απλώς βιολογική δυσλειτουργία ή αυτοάνοση αντίδραση. Είναι η ορατή ρήξη ανάμεσα στο υποκείμενο και το σώμα του, η στιγμή που το σώμα παύει να συμμορφώνεται υπό το βάρος του συσσωρευμένου τραύματος και του κοινωνικού ελέγχου.

Η διαλεκτικο-φαινομενολογική προσέγγιση του ζητήματος αποτελεί την αναγκαία αφετηρία για την κατανόηση της αλωπεκίας ως κάτι περισσότερο από μια βιολογική αλλοίωση. Το ανθρώπινο σώμα νοείται πρωτίστως ως ζωντανό σώμα συνειδητότητας

¹ Neera Natham, Lais Lopes Almeida Gomes, (2022), “What is alopecia areata and how is it managed?”. Στο Harvard Publishing – Harvard Medical School. Ανακτήθηκε από: <https://www.health.harvard.edu/blog/what-is-alopecia-areata-and-how-is-it-managed-202204282732>.

(Leib), η θεμελιώδης συνθήκη μέσω της οποίας η ύπαρξη, κατά τον Γάλλο φιλόσοφο που θεμελίωσε τη φαινομενολογική σκέψη του 20^{ου} αιώνα, Merleau-Ponty, κατοικεί τον κόσμο. Αυτό το Leib δεν είναι παθητικό αντικείμενο (Körper), αλλά η διαρκής σάρκα (Chair) που ενώνει τον εαυτό με τον κόσμο.

Φαινομενολογία της Αντίληψης: Σώμα, Σάρκα και Βιοπολιτική Πρόσληψη.

Η φαινομενολογία του σώματος, ωστόσο, αποκτά μια μοναδική ένταση κατά την προσέγγιση της γυναικείας βιο-σωματικότητας. Εδώ, η διαλεκτική του εντός και του εκτός οξύνεται: το σώμα καθώς εκδιπλώνεται εν μέσω βιοπολιτικών περιπλοκοτήτων εκτίθεται διαρκώς στο κοινωνικό βλέμμα που επιβάλλει αυστηρούς κανόνες πειθαρχίας και Κοινωνικής Αισθητικής Επιταγής. Ακόμη και σήμερα η αναπαραγωγική δύναμη, η αισθησιακότητα και ο ερωτισμός της γυναίκας στιγματίζονται από αμέτρητες δεισιδαιμονικές αντιλήψεις εγκλωβίζοντας τη γυναικεία ύπαρξη σε στερεότυπα που έχουν ως βασικούς άξονες την αγνότητα και την αμαρτία, δύο έννοιες, οι οποίες, ουκ ολίγες φορές, έχουν χρησιμοποιηθεί σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας, προκειμένου να επιβάλλουν τον φόβο, με τελικό σκοπό τον εξουσιαστικό έλεγχο.

Ο Γάλλος φιλόσοφος του 20^{ου} αιώνα Michel Foucault είχε διαγνώσει τις εκτροπές της εξουσιαστικής επιβολής πάνω στο ανθρώπινο σώμα ως πολιτικό σώμα. Ο Michel Foucault στο έργο του «*Η ιστορία της σεξουαλικότητας*», προβληματίζεται πάνω στον ηθικο-θεωρητικό στοχασμό γύρω από τη σεξουαλικότητα. Ο Γάλλος στοχαστής εμβαθύνει στις τροπικότητες καταστολής των ηδονών που λαμβάνουν χώρα εντός ενός σύγχρονου πεδίου πραγματικότητας, όπου η επιβεβλημένη εγκράτεια και ο έλεγχος της αγνότητας διαμορφώνουν μια ηθική με πιο στατικές μορφές και γενικευμένη ισχύ.² Οι στατικές αυτές τροπικότητες βιοπολιτικής ισχύος ιδίως σήμερα επιβάλλονται ως αισθητικές νόρμες ενοχοποιώντας την ανθρώπινη σωματικότητα – με τη γυναικεία σωματικότητα να φέρει αυτό το βάρος όχι μόνο αισθητικά, αλλά ως υπαρξιακό βάρος φθοράς και απώλειας.

Η Κρίση της Ταυτότητας: Η Ρήξη του βιωμένου σώματος και η έννοια του «αποβλητέου» (Abject).

Η φθορά ή η απώλεια, ειδικά στα κλασικά σύμβολα της θηλυκότητας (όπως η κόμη και το στήθος), δεν είναι απλώς φυσική απώλεια, αλλά οξύτερο υπαρξιακό πλήγμα. Αποτελεί την εντροπία που εισβάλλει στο Leib, διαταράσσοντας τη συνοχή του και καθιστώντας τη γυναικεία ύπαρξη πεδίο εντονότερης αντιπαράθεσης με τη φθορά και τη θνητότητα.

Το υποκείμενο βιώνει την απώλεια όχι απλώς ενός μέρους, αλλά της ταυτότητας όπως αυτή έχει κωδικοποιηθεί κοινωνικά. Η σωματική μνήμη επαναφέρει ως σωματικό πια βίωμα τη χαμένη μορφή, και η γυναίκα καλείται να αναμετρηθεί με τον εαυτό της ως «Αποβλητέο» (*Abject*, Kristeva), με μια εικόνα που απειλεί τον ίδιο τον ορισμό του Εγώ, αποκομμένη από τις κυρίαρχες νόρμες του κάλλους. Η αλωπεκία γίνεται, τελικά, η συνθήκη, η επιβληθείσα έλλειψη που οδηγεί σε μια βαθιά κρίση της ενσώματης ύπαρξης. Η αλωπεκία αναδύεται ως η τραγική, ορατή εκδήλωση της αθέατης βίας που υφίσταται το γυναικείο σώμα. Η βία (ψυχολογική, λεκτική, κοινωνική), σε συνδυασμό με το συστηματικό στρες και την ανάγκη για συνεχή πειθαρχία, εγγράφεται ως τοξική συνθήκη στο Leib, μετατρέποντας το ψυχικό φορτίο σε οργανική αλλοίωση.

Αυτή η συνεχής προσπάθεια για «κανονικότητα», η οποία γεννιέται από το αρχικό στρες της βίας και του στίγματος, αποδεικνύει ότι η ελευθερία της επιλογής δεν είναι

² M. Foucault, *Η Ιστορία της Σεξουαλικότητας*, 2. *Η χρήση των ηδονών (HISTOIRE DE LA SEXUALITE II, L'USAGE DES PLAISIRS)*, εκδ. Πλέθρον, 2013.

ανέξοδη, αλλά είναι προϊόν επίπονου, ενσώματου έργου. Με αυτόν τον τρόπο, το στρες και η αθέατη βία της κοινωνικής επιταγής (που προκάλεσαν την αλωπεκία) συνδέονται άμεσα με την ενεργή, διαρκή ελευθερία και τη δύναμη του Εγώ να ορίζει την εικόνα του. Το σώμα έρχεται αντιμέτωπο με τον καθρέφτη του ακολουθώντας τις αποβλέψεις της ύπαρξης σαν σκιές.

Η Διαλεκτική του Βλέμματος (Σαρτρ) και η Επανεκκίνηση της Εικόνας.

Στο πλαίσιο αυτό, οι μαρτυρίες από τα εργαστήρια μέσων αποκατάστασης αναδεικνύουν μια κρίσιμη διαφορά στη βιωματική αντίδραση: Οι γυναίκες που βιώνουν την απώλεια των μαλλιών, ιδίως λόγω γυροειδούς αλωπεκίας, εκφράζουν συχνά μεγαλύτερο δισταγμό και έντονη ψυχική δυσφορία σε σύγκριση με εκείνες που προσέρχονται για μέσα αποκατάστασης στο στήθος (μετά από μαστεκτομή). Ο λόγος είναι η άμεση ορατότητα της κόμης. Τα μαλλιά αποτελούν το πρώτο που αντικρίζει το βλέμμα, το πιστέγασμα της εξωτερικής εικόνας, ενώ το στήθος, παρά το τεράστιο συναισθηματικό του βάρος, μπορεί να κρυφτεί με τα ενδύματα.

Εδώ εισέρχεται η Διαλεκτική του Βλέμματος. Το γυναικείο σώμα, λόγω της αλωπεκίας, μετατρέπεται σε αντικείμενο ενός κοινωνικού βλέμματος που το κρίνει ως «φθαρμένο» ή «άρρωστο». Κατά τον Jean-Paul Sartre, το Βλέμμα του Άλλου μετουσιώνει το Εγώ σε αντικείμενο.³ Όμως, μέσω της Τελεστικής Πράξης της περούκας, το υποκείμενο ανακτά τη δύναμη να ελέγχει πώς θα γίνει αντιληπτό. Η γυναίκα, από αντικείμενο του βλέμματος (λόγω της νόσου), μετατρέπεται σε υποκείμενο που επιλέγει την εικόνα του, ασκώντας κυριαρχία επί του κοινωνικού βλέμματος.

Η γυναίκα, η οποία αντικρίζει στον καθρέφτη το βιωμένο σώμα της με κάποιο πρόσθετο μέσο αποκατάστασης, αισθάνεται ένα ανοίκειο κάλλος, ένα κάλλος του οποίου την εικόνα την είχε ενθηκεύσει το σώμα στο παρελθόν μέσω άλλων μορφοποιημένων τροπικοτήτων, ενώ συγχρόνως αισθάνεται ότι η θέληση για ζωή διέπεται από μία τρομερή αμφισημία. Το σωματικό βλέμμα βρίσκεται σε μία σχέση αναγνώρισης με τα μέσα αποκατάστασης του σωματικού υλομορφικού όλου. Το γυναικείο υποκείμενο όταν αρχικά αντικρίζει στον καθρέφτη την απώλεια των συμβόλων του ερωτισμού του, δηλαδή των μαλλιών ή και των αδένων των μαστών, νιώθει ότι το σώμα του έχασε το σχήμα του προσπαθώντας έτσι να εστιάζει στην εικόνα του καθρέφτη, παρατηρώντας αγωνιωδώς τα πρόσθετα μέσα αποκατάστασης με σκοπό να ανακτήσει την ωραιότητά του.

Το Στίγμα, το Τραύμα και η οντολογία της Μελαγχολίας

Επιπλέον, η αλωπεκία από πολλές γυναίκες περιγράφεται ως πιο τραυματική εμπειρία από τη μαστεκτομή,⁴ διότι η απώλεια μαλλιών αποτελεί χαρακτηριστική εικόνα των καρκινοπαθών και γίνεται άμεσα αντιληπτή, προκαλώντας ανησυχία σε πολλές γυναίκες ότι θα προσδιοριστούν από τους γύρω τους ως καρκινοπαθείς, ακόμη κι αν ο λόγος απώλειας μαλλιών δεν είναι η χημειοθεραπεία. Αυτός ο φόβος προσθέτει ένα πρόσθετο κοινωνικό στίγμα στο ήδη βεβαρημένο σώμα, πλήττοντας το Leib και

³ J.-P. Sartre, *Κεκλεισμένων των Θυρών (Huis Clos)*, μτφρ. Γρηγόρης Γρηγορίου, εκδ. Αιγόκερως, 1988, <https://www.scribd.com/document/710396913/Sartre-%CE%9A%CE%B5%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CE%A4%CF%89%CE%BD-%CE%98%CF%85%CF%81%CF%8E%CE%BD>.

⁴ Δέσποινα Ζηλιασκοπούλου, (2017). Η «ζωή στο μεταίχμιο»: Μια Φαινομενολογική, Φεμινιστική προσέγγιση στην εμπειρία της μαστεκτομής (Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από: <http://ikee.lib.auth.gr/record/293860/files/GRI-2017-20136.pdf>

οξύνοντας την αίσθηση του «Αποβλητέου» (*Abject*, Kristeva). Η Γαλλίδα φιλόσοφος, ψυχαναλύτρια και κριτικός λογοτεχνίας, Julia Kristeva βλέπει τη γυναίκα εντός της εποχής που εγχαράσσεται από τη διέλευση της μελαγχολίας όχι ως θύμα του τραύματος, αλλά ως δημιουργική μορφή που επιτελεί την αναγέννηση του νοήματος μέσα από την αναμέτρηση με το άρρητο.⁵ Η μελαγχολία δεν είναι αδυναμία, αλλά δυνατότητα εκ νέου σύστασης της ταυτότητας μέσω της τέχνης.

Η περούκα ως πράξη επιτέλεσης.

Η αλωπεκία γίνεται, έτσι, η συνθήκη της μέγιστης έκθεσης. Ακριβώς σε αυτή τη ριζική ρήξη, γεννιέται η δυνατότητα της ελευθερίας. Η αλωπεκία έθεσε το βιολογικό και κοινωνικό όριο – την αναγκαστική απώλεια της μορφής. Η απάντηση του υποκειμένου, ωστόσο, είναι μια συνειδητή πράξη επιλογής που υπερβαίνει τη βιολογική αναγκαιότητα: η επιλογή της περούκας ως Τελεστική Πράξη (*Performative Act*), μία έννοια που αναδεικνύεται μέσα από τη σκέψη της Judith Butler.⁶

Η συνειδητή επιλογή της περούκας ως μέσου αναδόμησης της ταυτότητας δεν είναι απλή αισθητική διόρθωση, αλλά μια ριζική φιλοσοφική χειρονομία και διακήρυξη αυτονομίας. Η περούκα καθίσταται μία πράξη *performance* που διακηρύσσει ότι η ταυτότητα είναι ελεύθερη επιλογή και κατασκευή, αρνούμενη να αφήσει την αντιαισθητική εξουσία της νόσου ή τις πειθαρχικές επιταγές του κοινωνικού βλέμματος να ορίσουν την ύπαρξη.

Κατά την Τελεστική Πράξη (Butler), η περούκα είναι η επιλογή της μορφής. Όμως, όταν το σώμα εκτίθεται στη βία και το στρες της κοινωνικής πειθαρχίας, η επιλογή της εικόνας γίνεται πράξη αντίστασης. Η γυναίκα, μέσω της περούκας, δεν επιδιώκει μόνο να «ταιριάξει», αλλά να καθορίσει η ίδια τον κανόνα της αισθητικής της, απορρίπτοντας σιωπηρά το δίπολο «άρρωστη-υγιής» ή «φθαρμένη-άθικτη» που της επιβάλλει το κοινωνικό βλέμμα.

Η Αισθητική ως έργο και η πολιτική της ορατότητας

Πέρα από τη Τελεστική Πράξη (Butler), η επιλογή της περούκας εμπεριέχει μία σιωπηρή και εντατική εργασία, η οποία σπάνια αναλύεται φιλοσοφικά: την **Αισθητική Εργασία** (*Aesthetic Labor*).⁷ Η έννοια αυτή, δανεισμένη από την κοινωνιολογία, περιγράφει τη συνεχή, συχνά αόρατη, συναισθηματική και πρακτική προσπάθεια που καταβάλλει το υποκείμενο για να διαχειριστεί την εξωτερική του εμφάνιση και να ανταποκριθεί στις κοινωνικές προσδοκίες.

Στην περίπτωση της αλωπεκίας, η Αισθητική Εργασία αγγίζει τα όρια του υπαρξιακού αγώνα. Η περούκα δεν είναι παθητικό κάλυμμα, αλλά ένας φορέας ενεργητικής *performance* που απαιτεί διαρκή φροντίδα, προσοχή στη λεπτομέρεια, και –το κυριότερο– συναισθηματική διαχείριση του φόβου της αποκάλυψης. Έτσι η περούκα, ως τελικό μέσο υπέρβασης της αλωπεκίας, μετατοπίζει την ανάλυση από την απλή «αποκατάσταση» στη συνειδητή πολιτική πράξη.

Η Περούκα ως Σύμβολο Ελευθερίας και Αναδημιουργίας.

⁵ J., Kristeva, *Μαύρος Ήλιος: Κατάθλιψη και Μελαγχολία*. Καστανιώτη, (2000 [1987]).

⁶ J., Butler, (1997). *Excitable speech: A politics of the performative*. Routledge.
https://www.google.gr/books/edition/Excitable_Speech/rT6MAQAQBAJ?hl=el&gbpv=1&dq=judit+h+butler+performativity&printsec=frontcover

⁷ Warhurst, Chris, and Dennis Nickson. *Aesthetic Labour*. SAGE Publications, 2020, κεφ. 7-8.
https://www.google.gr/books/edition/Aesthetic_Labour/1SntDwAAQBAJ?hl=el&gbpv=1

Η περούκα, ως ένδυμα-μανιφέστο, λειτουργεί ταυτόχρονα ως σύμβολο προσωπικής και κοινωνικής χειραφέτησης, αφού αφενός δηλώνει ρήξη με τη φυσική αναγκαιότητα, επιβεβαιώνοντας ότι η ταυτότητα δεν καθορίζεται παθητικά από τη βιολογική τυχαιότητα –όπως η αλωπεκία– αλλά συγκροτείται μέσα από τη βούληση και την επιλογή του υποκειμένου, και αφετέρου ενεργοποιεί μια πολιτική της ορατότητας, καθώς μέσω της αισθητικής εργασίας, της φροντίδας και της performance που απαιτεί η περούκα, η γυναίκα διεκδικεί τον έλεγχο της δημόσιας εικόνας της, καθορίζει η ίδια τους όρους της έκθεσής της και ανακτά την αξιοπρέπειά της, ακυρώνοντας ταυτόχρονα το κοινωνικό στίγμα που συχνά συνδέεται με την ασθένεια ή τον φόβο του καρκίνου.

Επομένως, το τεχνητό μέσο (η περούκα) μετατρέπεται σε πρωταρχικό φορέα της ελευθερίας, καθιστώντας την επιλεγμένη μορφή πιο αληθινή από τη βιολογικά επιβεβλημένη. Αυτή η «ψεύτικη» μορφή είναι, τελικά, η αυθεντική δήλωση του Εγώ ενάντια στην εξουσία του σώματος και της κοινωνίας.

Τα μέσα αποκατάστασης και η βιωμένη διάστασή τους.

Τα μέσα αποκατάστασης επιτελούν τον σκοπό της επ-έκτασης της ανθρώπινης σωματικότητας μέσα από τις ενέργειες σύμπλεξής τους με αυτή. Ο τρόπος σύνδεσης των μερών αυτών με τις έγχωρες και έγχρονες ενέργειες του σώματος καθιστά αυτά τα μέσα μέρη του σώματος.

Τα πρόσθετα αυτά μέσα αποκατάστασης κατανοούνται ως προ-χειρα όντα (παραπέμποντας στο *Είναι και Χρόνος* του Heidegger)⁸ με βάση το σύνολο των ενεργών συμπλέξεών τους με την ανθρώπινη βιο-σωματικότητα. Ένα ανάλογο παράδειγμα είναι το ραβδί του τυφλού, όπως αναφέρει ο Maurice Merleau-Ponty στη *Φαινομενολογία της Αντίληψης*⁹. Το ραβδί έχει πάψει να είναι αντικείμενο γι' αυτόν, εφόσον δεν είναι πια αντιληπτό για εκείνο το ίδιο, δηλαδή ως αυτό καθ' αυτό ξεχωριστό αντικείμενο.

Ενσώματα Μνήμη και Ιδιοδεκτικότητα.

Οι ενέργειες σύμπλεξης μεταξύ του ζωντανού υπαρκτικού σώματος και των προ χειρών όντων καθίστανται έξις μέσα από την επανάληψη και τη συνήθεια των ενεργειών σύμπλεξης και διαστολής του υπαρκτικού Είναι. Η αισθητή ποιότητα και οι χωροχρονικοί προσδιορισμοί του αντιληπτού δεν είναι αποτελέσματα της γεγονότητας έξω από τον οργανισμό, αλλά συνιστούν τροπικότητες με τις οποίες το ζωντανό υπαρκτικό σώμα οικειώνεται τους ερεθισμούς που δέχεται από το προ-χειρο ον (Heidegger, *Zuhandenheit*).

Η συνειδητή αυτή εμπειρία αφορά την αισθητηριακή σύλληψη της εικόνας του σώματος, της μορφής και του σχήματος του¹⁰ από τη βάση μέχρι και την κορυφή. Η σύλληψη της δυναμικής αναπαράστασης του σώματος βασίζεται στην ιδιοδεκτικότητα του που αφορά όλα τα σωματικά μέρη, από το μυϊκό σύστημα έως και το δέρμα.

Η Τεχνικότητα ως Εγγενές Μέρος της Μνήμης (Stiegler).

⁸ M., Heidegger, *Είναι και Χρόνος* (*Sein und Zeit*, 1927), μτφρ. Γιάννης Τζαβάρας, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1η εκδ. 1978, 2η, 2013,

⁹ M.M. , Ponty, *Φαινομενολογία της Αντίληψης*, (*Phenomenologie de la perception* Gallimard, 1945) μτφρ. Κική Καψαμπέλη, εκδ. Νήσος, Αθήνα, 2016, σ. 249.

¹⁰ Francesco della Gatta (2015-2016), *The Motor Core of Body Ownership* (Διδακτορική Διατριβή): Universitas Studiorum Mediolanensis, σ. 10.

Η περούκα ως τεχνικό αντικείμενο συμμετέχει άμεσα στη διαμόρφωση της υποκειμενικότητας. Στο σημείο αυτό εγκαινιάζεται η βιωμένη και βιωματική διάσταση της τεχνικότητας των μέσων αποκατάστασης, όπως της περούκας. Μάλιστα, ο Bernard Stiegler¹¹ υποστηρίζει ότι η τεχνικότητα είναι εγγενές μέρος της μνήμης, καθιστώντας την περούκα τεχνική επέκταση που διακηρύσσει την ελεύθερη επιλογή.

Εικονική Πραγματικότητα και η Τεχνολογική Επιλογή του Εαυτού.

Η διαδικασία επιλογής υπερβαίνει σήμερα τον φυσικό καθρέφτη. Η χρήση εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) και Επαυξημένης Πραγματικότητας (AR) για τη δοκιμή χιλιάδων στυλ περούκας συνιστά μία ριζική φιλοσοφική πράξη. Αυτές οι εφαρμογές αναλύουν την εικόνα του προσώπου και προσαρμόζουν ψηφιακά διάφορα στυλ περούκας στο κεφάλι του υποκειμένου, προσφέροντας έναν εικονικό επαναπροσδιορισμό της μορφής. Η ψηφιακά επιλεγμένη εικόνα, προϊόν της TN, καθιστά τη φενάκη (το τεχνητό) πιο αληθινή από τη βιολογική πραγματικότητα, επειδή είναι η εικόνα που τελικά αποφασίζεται και βιώνεται ως η νέα αλήθεια του Εγώ.

Σε αυτό το πλαίσιο, η τεχνολογική επιλογή συναντά τη διαλεκτική κριτική: Ο πληθωρισμός των εικόνων στην εποχή μας διαδέχεται ένα κλασικό *a priori* ενδημικά εικονοκλαστικό. Η ίδια η καθημερινότητά μας απηχεί αναδιευθετήσεις που συντελούνται στον χώρο και τον χρόνο, όπου «το πραγματικό εφεξής εξισώνεται με το ορατό που παίρνει διαστάσεις αλήθειας».¹²

Συμπέρασμα: Η φιλοσοφική διάσταση της απώλειας.

Η περούκα, λοιπόν, υπερβαίνει τη λειτουργία του απλού καλύμματος και μετατρέπεται σε ισχυρό εργαλείο αυτοπροσδιορισμού. Δεν αποτελεί απάντηση στην έλλειψη, αλλά μια δημιουργική πράξη που δηλώνει ρήξη με την τυχαιότητα του σώματος και με το στίγμα που αυτή ενδέχεται να προκαλέσει. Στηριγμένη στην αισθητική εργασία και στην πολιτική της ορατότητας, ανατρέπει τον φόβο, ακυρώνει τις κοινωνικές προκαταλήψεις και αναδεικνύει την αξιοπρέπεια ως κεντρικό άξονα ύπαρξης. Έτσι, η περούκα γίνεται σύμβολο δύναμης, ελευθερίας και επανεφεύρεσης του εαυτού, ένα ορατό μανιφέστο που καταργεί τα όρια ανάμεσα στην απώλεια και στη δημιουργία, στην ευαλωτότητα και στην αντίσταση.

Πέρα από την περούκα, όμως, η φιλοσοφική διάσταση του σώματος παραμένει ανοιχτή. Το σώμα δεν περιορίζεται στην επιφάνειά του ούτε στην εικόνα που παρουσιάζει στον κόσμο. Είναι τόπος εμπειρίας, μνήμης και διαρκούς μεταμόρφωσης. Κάθε απώλεια, κάθε κενό που εμφανίζεται στο σώμα, δεν σηματοδοτεί μόνο έλλειψη· σηματοδοτεί δυνατότητα επανασύνδεσης με την ίδια την ύπαρξη, μια πρόσκληση να ανακαλύψουμε τη δύναμη που κρύβεται στην ευθραυστότητα.

Η απουσία μπορεί να γίνει τόπος δημιουργίας, οι ίνες και οι ρίζες που μένουν ορατές μπορούν να γίνουν σημεία νόησης και αυτοανακάλυψης. Το σώμα είναι ιστορία, αφήγηση, μετάβαση· δεν τελειώνει στην εικόνα, δεν περιορίζεται στον χρόνο. Η μεταμόρφωση, η φθορά και η αποκάλυψη συγκροτούν μια δημιουργική εμπειρία όπου

¹¹ B., Stiegler, *Technics and Time 1. The Fault of Epimetheus*, translated by Richard Beardsworth and George Collins, Stanford University Press, 1998., σ σ. 248-270, https://www.google.gr/books/edition/Technics_and_Time_1/uJdoW2MLdQgC?hl=el&gbpv=1&dq=stiegler+technics+and+time&printsec=frontcover

¹² Σ., Δεληβογιατζής, *Ζητήματα Διαλεκτικής*, 4η έκδοση, εκδ. Ερωδιός, Θεσσαλονίκη 2010, κεφ. Χ, σ σ. 295-303.

κάθε κενό μπορεί να γίνει τόπος γέννησης νοήματος και κάθε σωματικό ίχνος ένα σημείο ελευθερίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Butler, J. (1997). *Excitable speech: A politics of the performative*. Routledge. Ανακτήθηκε: 29/9/2025:
[https://www.google.gr/books/edition/Excitable Speech/rT6MAQAAQBAJ?hl=el&gbpv=1&dq=judith+butler+performativity&printsec=frontcover](https://www.google.gr/books/edition/Excitable_Speech/rT6MAQAAQBAJ?hl=el&gbpv=1&dq=judith+butler+performativity&printsec=frontcover)
- Chamas, Z. (2023). “AI beauty filters on Instagram and TikTok are causing harm in more ways than one”. *ABC News*. Ανακτήθηκε: 29/9/2025:
<https://www.abc.net.au/news/2023-10-19/ai-beauty-filters-on-instagram-tiktok-reinforcing-stereotypes/102986704>
- della Gatta, F. (2015-2016). *The motor core of body ownership* (Doctoral Thesis). Universitas Studiorum Mediolanensis.
- Δεληβογιατζής, Σ. (2010). *Ζητήματα Διαλεκτικής* (4η έκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδ. Ερωδιός.
- Foucault, M. (2013). *Η Ιστορία της Σεξουαλικότητας, 2. Η χρήση των ηδονών HISTOIRE DE LA SEXUALITE II, L'USAGE DES PLAISIRS*, Publ. Πλέθρον, 2013.
- Heidegger, M. (2013). *Είναι και Χρόνος (Sein und Zeit)* (trans. Γ. Τζαβάρας, 2η έκδ.). Αθήνα: Publ. Δωδώνη.
- Kristeva, J. (2000 [1987]). *Μαύρος Ήλιος: Κατάθλιψη και Μελαγχολία*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Natham, N., & Gomes, L. L. A. (2022). “What is alopecia areata and how is it managed?”. *Harvard Medical School Blog*. Ανακτήθηκε: 29/9/2025:
<https://www.health.harvard.edu/blog/what-is-alopecia-areata-and-how-is-it-managed-202204282732>
- Ponty, M. M. (2016). , *Φαινομενολογία της Αντίληψης, (Phenomenologie de la perception Gallimard, 1945)* trans. Κική Καψαμπέλη, Publ. Νήσος, Αθήνα: Νήσος.
- Sartre, J.-P. (1988). *Κεκλεισμένων των Θυρών (Huis Clos)*, trans. Γρηγόρης Γρηγορίου, Publ. Αιγόκερως, Αθήνα. Retrieved 29/9/2025:
<https://www.scribd.com/document/710396913/Sartre-%CE%9A%CE%B5%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CE%A4%CF%89%CE%BD-%CE%98%CF%85%CF%81%CF%8E%CE%BD>

- Stiegler, B. (1998). *Technics and Time 1. The Fault of Epimetheus* (trans. R. Beardsworth & G. Collins). Stanford University Press, pp. 248-270. Retrieved 29/9/2025:
https://www.google.gr/books/edition/Technics_and_Time_1/uJdoW2MLdQgC?hl=el&gbpv=1&dq=stiegler+technics+and+time&printsec=frontcover
- Warhurst, C., & Nickson, D. (2020). *Aesthetic Labour*. SAGE Publications, κεφ. 7-8. Retrieved 29/9/2025:
https://www.google.gr/books/edition/Aesthetic_Labour/1SntDwAAQBAJ?hl=el&gbpv=1
- Ζηλιασκοπούλου, Δ. (2017). *Η «ζωή στο μεταίχμιο»: Μια Φαινομενολογική, Φεμινιστική προσέγγιση στην εμπειρία της μαστεκτομής* (Διδακτορική διατριβή). Retrieved 29/9/2025:
<http://ikee.lib.auth.gr/record/293860/files/GRI-2017-20136.pdf>